voor het verderf in den kuil bestemd. Wat zou ik mij om dat lichaam veel bekommeren?

Vandaar bij enkele Christenen soms eene zoo schromelijke verwaarloozing van de reinheid en zindelijkheid; verwaarloozing in kleeding en deksel; en als gevolg hiervan verwaarloozing in de huishouding; slordigheid in alle gedraging; ongeregeldheid ook, tot schuldmakens toe, in zijn geldelijke zaken.

Men heeft dan voor dat *uitwendige*, voor alles wat met *het lichaam* samenhangt, ómdat het vergankelijke en wereldsche dingen zijn, geen hart en geen oog.

Men mengt er zich in, voor zooveel het hoognoodig moet; maar plicht en roeping werkt er niet; en tot op zekere hoogte acht men niet zelden zulk een schuldige verwaarloozing nog wel een niet te versmaden teeken van vroomheid en geestelijken zin.

Dit nu mág niet.

Wat God vereenigd heeft, zal de mensch niet scheiden. Ge zijt niet ziel, maar ge zijt ziel *en lichaam*. Ge bestaat niet anders. God schiep u zoo. En al klaagt ge nog zoo bitter over de slavernij, waaronder dat »lichaam des doods" u doet gebukt gaan, altoos moet er ook voor dat lichaam de juichtoon op volgen: »Ik danke God door onzen Heere Jezus Christus!"

Hij is ook een »behouder des lichaams." Ook dat lichaam is door Christus tot den prijs van zijn bloed gekocht. Eens zal hij ook dit uw sterfelijk lichaam aan zijn verheerlijkt lichaam gelijk maken. En onze kerk schreef zoo roerend schoon boven het voorportaal van haar Catechismus, dat »Christus eigen te zijn" troost biedt indien het zijn mag: in leven en sterven *met lichaam en ziel* het eigendom van Christus te wezen.

Hiermeê is dus niet enkel de kastijding van het vleesch en de monnikspij, maar ook elke verwaarloozing van het lichaam geoordeeld. En een Christen gaat een weg van zonde op, zoo hij het beneden zich durft achten, om ook aan spijs en drank, aan kleeding en deksel, aan zijn huis en hof, en ook aan zijn geldelijke aangelegenheden, een stuk tijds, een deel van zijn kracht en een zekere mate van zijn inspanning te wijden.

*Over*geestelijkheid is *on*geestelijkheid. Te willen zorgen voor de ziel, als had ze geen lichaam, is zorgen voor een ziel die niet bestaat.

Toch ontleene Gods kind hieraan nooit ook maar van verre een vrijbrief, om, overslaande in het tegendeel, nu weer de wereld achterna te hunkeren, en de ziel op één lijn met het lichaam, of zelfs bij het lichaam achter te stellen.

Dat mag evenmin!

Uw ziel, uw geestelijk leven blijft altoos *hoofdzaak*, en nooit mag het lichaam anders gelden dan als *dienend instrument*.

Vandaar dat Jezus' heilige apostel er zoo op aandringt, dat een kind des Heeren zelfs tot in zijn kleeding toe *des Heeren* zal zijn.

Ge zult geen naaktlooper zijn, zooals de razende dolheid der wederdoopers het eens wilde. Ge zult geen slordige plunje aanschieten, zooals de valsch-mystieke dweper het zich veroorlooft. Maar ge zult nog veel minder als een pronkende pauw rondloopen. Neen, ge zult u kleeden in *een eerbaar gewaad*.

Die eisch van *eerbaarheid* voor uw gewaad ligt in den oorsprong van *alle* kleeding; want vergeet nooit, dat alle kleeding haar oorsprong vindt *in de zonde;* dat in het paradijs, waar geen zonde was, van kleeding geen sprake viel; dat eerst uit de zonde het bewustzijn van naaktheid en schaamte sproot; en dat in het Kanaän daarboven geen ander dan een lichtgewaad denkbaar is. Zelfs de ruwheid van den dampkring, die ons de noodzakelijkheid van warme en soms zeer dikke kleeding oplegt, bestond in het paradijs niet en *is* als een deel van den vloek over de aarde gekomen.

Maar is dat zoo, dat het gewaad strekt *om de schaamte onzer naaktheid te bedekken*, dan volgt hieruit immers vanzelf, dat elk gewaad of kleedingstuk, dat strekt om *niet* te verbergen, maar te doen *uitkomen*, tegen het eerbare indruischt.

Naar gelang dan ook in de eerste jaren der Christenheid de invloed van het Evangelie won, week het oneerbare in de kleederdracht der heidenwereld voor soberder snit en eerbaarder vorm. En toen nogmaals het gewaad zijn eerbaren plooi verloren had, is het de macht van datzelfde Evangelie geweest, dat in de dagen der Reformatie, met name in de Calvinistische kringen, stilheid van kleuren, soberheid in versiering en eerbaarheid van vorm heeft teruggebracht.

Steeds ging de kleedij in eerbaarheid met den invloed van het kruis van Christus op en neder.

Won die invloed veld, dan wierd het gewaad soberder en *eerbaar*. Daalde die invloed dan kwam de heidensche weelde en pronkzucht met den *oneerbaren* vorm terug.

Vandaar ook nu weer die smakelooze uitbotting, in wat door kleedij en opschik het oog bekoren en de zinlijkheid streelen en de ijdelheid prikkelen kan. Sommige vrouwen vooral gaan letterlijk in dezen afgodendienst van de *Godin der kleedij* op. Het neemt heur hart in. Ze spreken er van. Het prikkelt heur begeerlijkheid. Het wekt heur nijd en heur jaloerschheid op. En wie het sierlijkst gewaad om kan hangen, acht zich het voorwerp van aller bewondering, als ze uitgaat langs de straten.

Zelfs naar onze »kleynere luyden" en naar het platteland dringt die koorts der pronkzucht door.

Parijs, waar het Evangelie bijna alle macht verloor, geeft den toon aan. Weinig zedelijke vrouwen schrijven de wet der mode, en door die mode, het gewaad aan alle vrouw in Europa voor. En alleen Engeland, waar het Evangelie nog eenige macht behield, weet door beter snit en fijner smaak en stiller kleur een eenigszins eerbaar gewaad te bieden.

Ligt ook hier dan niet een roeping voor onze kerken en voor onze huisvaders en huismoeders?

Neen, we bepleiten geen zonderlingheid. We ijveren niet voor een terugkeer tot de neepjesmuts. Och, ook in die zonderlingheid kan zelfbehaagzucht en duivelsche ijdelheid spreken.

Een *anders* gekleed gaan dan een ieder zich kleedt, kan ook de aandacht doen trekken, en het doen *trekken van de aandacht* is voor het jeugdig vrouwenhart immers de groote klip.

Maar wat wel kan en meest, is drieërlei.

Vooreerst biedt de mode altoos stiller en hooger kleuren, schriller en zediger varm, en uit die veelheid kon men in ons Christelijk gezin toch altoos het sobere en stille kiezen, om het hooge en schrille te mijden.

Dan, vormen van gewaad, die er opzettelijk op aan zijn gelegd, om de eerbaarheid der kleedij tot een bespotting te maken, zijn altoos te mijden, al droeg een ieder ze.

En ook, waar stof van goed, dat snel vergaat, door zijn ondegelijkheid prikkelt, om gedurig weer nieuwe kleeding te maken, en aan dit bereiden van nieuwe kleeding al uw kostelijken tijd te verdoen, die toch zooveel degelijker gebruikt kon, ligt het daar niet op der Christenen weg, om door de keus van degelijker stof den tijd uit te koopen, en te maken dat niet aldoor de lieve lange dag aan dit kleene onderdeel van het leven weggaat?

Het zijn maar wenken.

Maar wenken, die toch een vingerwijzing kunnen zijn.

Een Christenvrouw, die in haar kleedij opgaat, dient een afgod en werpt zichzelve en haar belijdenis weg.

KUYPER.

Amsterdam, 4 November.

Nu de rectorale redevoering van Prof. Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman het licht zag, zij het ons vergund, de aandacht onzer lezers nog met een enkel woord op dit gewichtig betoog te vestigen.

Dat hier en daar in dit betoog, waar het dogmatisch gebied betreden wordt, enkele uitdrukkinge voorkomen, die niet geheel zuiver in theologischen stijl zijn, behoeft het genot der lezing er van in niets te verminderen. Dit overkomt een ieder, die genoodzaakt is, een gebied te betreden, waarop hij zelf geen volledig wetenschappelijk onderzoek kon instellen. En wel verre van hiervan den hoogleeraar een verwijt te maken, staat men er verbaasd over, dat hij óok op theologisch terrein zich in den regel zoo volkomen juist uitdrukt.

Toch mag dit geen oogenblik de aandacht aftrekken van het hoofdfeit, dat door deze rede in het licht wierd gesteld.

Dit hoofdfeit nu ligt hierin, dat deze hoogleeraar er in geslaagd is, de gewetensvrijheid historisch op eene wijze te verklaren, die ons ontkomen doet aan de formeele onverschilligheid, en ons rechtstreeks positie doet nemen in het middelpunt van de Christelijke waarheid.

We bedoelen *dit*.

Dusver scheen het steeds, als lag in het toestaan van gewetensvrijheid een concessie aan de onverschilligheid in zake van godsdienst. Het deed er niet toe wat men geloofde, en omdat dat er niet toe deed, kon men vrijgevig zijn. Niet uit den wortel der waarheid dus, maar uit zeker ondersteld recht der menschelijke natuur wierd ze afgeleid. Ze kwam op uit de natuurleer, en stond eigenlijk *tegen* de openbaring over. Ook door den heer De Savornin Lohman zelven, was ze in zijn *Gezag en Vrijheid* meer uit dat gewone oogpunt beschouwd.

Thans echter is het hem gelukt, dit zwakke standpunt geheel te overwinnen; en komt zijn voorstelling hierop neer.

Van nature is de mensch niet voor gewetens*vrijheid*, maar voor gewetens*dwang*. Hij schermt met gewetensvrijheid, zoolang hij onder ligt, maar randt ze aan, zoodra hij machtig wierd. Dit toont geheel de geschiedenis der heidenwereld. Dit bewijst de onverdraagzaamheid der hedendaagsche machthebbers. En bewijst evenzeer de misgreep der Christenen, die zoodra ze de overheid op hun zij hadden, insgelijks, door alle eeuwen, de macht misbruikt hebben, om andersdenkenden te onderdrukken.

Breking is hierin eerst door het Kruis van Christus gebracht.

Hij had de macht om anderen desnoods te verpletteren, en liet zichzelven verdrukken; maar liet, al sloeg men hem aan een kruis, niet af van de goede belijdenis.

Deze heilige roeping, in zijn kruis gegrondvest, liet hij achter aan zijn apostelen en aan zijn kerk.

Belijd, en laat u voor uw belijdenis onderdrukken, desnoods het leven benemen, maar verdruk nooit op uw beurt terug.

Met deze roeping de wereld ingaande, is dan ook gebleken, dat de Christenen niet hebben *kunnen* zwijgen. Ze hebben alle eeuwen door de waarheid *moeten* belijden. Geen macht kon hen tot zwijgen brengen.

De aandrift, die in hen werkte, bleek sterker dan alle macht van bedwang. In *hen* bleek het geweten ontembaar.

Hierdoor is het ten slotte *onmogelijk* voor den Staat gebleken, om door dwang een valsche eenheid van overtuiging te handhaven, en zoo is het geschied, dat uitsluitend in die kringen en in die landen, waar de Christenen roekeloos en zonder omzien voor de waarheid Gods getuigd hebben, de gewetensvrijheid ten leste doorbrak.

De Christen heeft de gewetensvrijheid derhalve als vrucht van Jezus kruis verovérd, niet door de waarheid op één lijn met de dwaling te stellen, maar door de waarheid zoo kras en onverzoenlijk mogelijk tegen de dwaling over te plaatsen, en te toonen, dat hij er het lijden en de verdrukking voor over had.

Deze gedachtengang is nieuw en rijk gedacht, en een wezenlijke overwinning voor ons Christelijk staatsrecht.

Ze is een eerste vrucht van degelijke wetenschap op den Gereformeerden wortel.

Een nieuw slachtoffer viel te Amsterdam.

De heer Van Vulpen, concierge in het oefeningshuis, is door de synodalen op straat gezet.

In een samenkomst die anderhalf uur duurde, deden de dominees, waaronder ook Ds. Lütge, al hun best, om hem de rol van de heeren Karres c. s. te doen spelen; maar hij weigerde volstandig.

Toen dreigde men hem: *„Dan zullen we u in uw brood moeten benadeelen!"*

En zoo is het dan ook geschied.

Maar niet naar *het Woord des Heeren!*

Over het ontslag aan Dr. Smit van Apeldoorn verleend, is heel de liberalistische pers in beweging.

Algemeen voelt men, dat zulk een ontslag van een onderwijzer om zijn optreden als *politiek agitator* een onzinnigheid en voor de neutrale school een ongerijmdheid is.

Toch merkt men ook hier weer, hoe weinig de liberalistische pers voor *aller* vrijheid pleit en voor *ieders* eere opkomt.

Over den éénen Dr. Smit schrijft ze vellen vol, en voor het feit dat keer op keer Christelijke onderwijzers, om wat men noemt hun *kerkelijke agitatie*, worden afgezet, heeft ze geen woord over.

Toch is dit laatste feit nog wel zoo kras. Met name te Amsterdam.

Toen toch de nu afgezette onderwijzers wierden aangesteld, is de benoemende commissie, waarin destijds dezelfde heeren Krayenbelt, Geselschap, Deetman en Van der Horst zaten, er juist op uit geweest, om mannen van zuiver Gereformeerde beginselen te benoemen.

Ze zijn niet benoend, *ondanks* hun kerkelijke beslistheid, maar *ter oorzake* van hun besliste kerkelijke overtuiging.

Dit was hun aanbevelingsbrief.

Op dien grond koos men hen.

En vloekt het nu toch niet tegen alle besef van recht en alle begrip van eerlijkheid, om mannen, die men destijds o. a. benoemde, om ook propaganda voor deze kerkelijke overtuiging te maken, thans te ontslaan en af te zetten juist omdat ze aan die overtuiging trouw bleven?

De heer Krayenbelt ging hierin zoo ver, dat hij zelfs geen kerkelijk bediende wilde aanstellen, die niet de drie Formulieren van eenigheid onderteekende, en met hem had ook Ds. Deetman op de vergadering in Frascati duidelijk den plicht om tegen de Synode op te treden, beleden.

Waren deze heeren dan ook afgetreden en hadden ze dit beulenwerk aan anderen overgelaten, we zouden zwijgen.

Maar nu mannen, die zóo spraken, en zóo stonden, en zelven de toelating van moderne leerlingen *in strijd met Gods Woord* keurden, zich niet ontzien, om Christelijke onderwijzers die zij zelven hielpen benoemen *om hun overtuiging*, thans ter oorzake van *handelen naar hun overtuiging*, af te zetten, komt de Christelijke conscientie tegen zulk een werk der duisternis toch in verzet.

Met belangstelling nemen we steeds kennis van hetgeen door de synodalen ter rechtvaardiging van hun standpunt tegenover de Doleerenden wordt aangevoerd.

Onder de Synodalen zijn nog zoovele broeders in Christus, en onder de Doleerenden is zooveel nog nieuw en in gisting, dat het steeds billijk en leerzaam is, de overleggingen des harten beiderzijds na te gaan.

Leerzaam in dit opzicht is ook de encycliek, door den synodalen kerkeraad van Arnhem aan de gemeenteleden rondgezonden.

Merk hierbij al aanstonds op, dat deze kerkeraad nooit zulk een encycliek rondzond, om tegen het schandelijk ongeloof te waarschuwen. Tegen de Modernen sprak men op die wijze nooit.

Steeds zweeg men.

Steeds liet men de dingen gaan en geworden.

En of al negen tiendedeelen der gemeente feitelijk buiten haar leefden, dit prikkelde nooit tot een rondgaand woord.

Eerst nu kwam zulk een woord uit de pen, nu het de »Doleerenden" gold.

Verwonder u hierover intusschen niet.

Het peen zoo bijster den kerkelijken hartstocht tegen de Doleerenden gaande maakt, is, dat hun optreden een bresse slaat in het *kerkgaand* publiek.

Te Amsterdam b. v. kerkten op een gemeente van 180,000 des Zondags in den regel niet meer dan 15,000 personen op zijn hoogst.

Feitelijk had men dus twee kringen. Den officieelen en den kerkgaanden kring.

Die *officieele* kring was een oceaan, waar men in verdronk, en waarvoor men geen liefde had; maar die *kerkgaande* kring was het meelevend publiek, waar men mee rekende.

Of ook al van die honderd tachtig duizend velen wegtogen en afvielen, dat merkte men niet en daar bekreunde men zich niet om. Maar nu uit dien kring van 15,000 *kerkgangers* opeens de helft wegsloeg, nu voelde men een lid van zijn lichaam afsnijden.

En zoo ook stond het te Arnhem.

Officieel telde men 22,000 zielen, maar het *kerkgaand* publiek was hoogstens 3000 per Zondag. En nu uit deze 3000 opeens de grootere helft wegsloeg, nu voelt men zich een rib uit het lijf gesneden, en roert men zich.

Bovenal, men voelt wel dat die in verzet kwamen, niet gezegd kunnen worden, *geen belijders des Heeren* te zijn. De vroomste kinderen Gods zijn er bij.

En ook, er zijn bij vele goede gevers.

Als uw kerkgaand publiek ineens op de helft daalt, hebt ge niet maar *leege kerken*, maar ook *leege buidels*.

Reden te over om te spreken.

Het loont dus de moeite, om eens na te gaan, wat de Synodalen van Arnhem te berde brengen.

En dan komt dit, kort gezegd, hierop neer: „Gemeente van Arnhem, de moderne dominees zijn er nu uit, al uw dominees waren nu goed; het ging nu den weg op om de geheele gemeente orthodox te krijgen; en nu juist gaat ge ons uw hulp en steun ontzeggen. Zijt ge hierin verantwoord?"

Utiliteit dus.

Van een *beginsel* geen sprake in heel het stuk. Van de gestadige ontheiliging der sacramenten niet gerept, van de ontstentenis van alle tucht niet gesproken. Van die duizenden die geboren worden en sterven als heidenen geen melding gemaakt. Van het verband met andere kerken, waar de Christus op den predikstoel geloochend wordt, geen tittel of jota. Van het synodale wanbestuur geen melding. Van Jezus' koningschap geen letter gezegd.

Alle vragen en quaestiën en worstelingen der gemeente doodgezwegen; en énig argument: *de utiliteit*.

Laat, o, gemeente, al deze ongerechtigheid stil voortbestaan. Doe er uw oogen voor dicht. Help ze in stand houden. Het kwade blijve onaangeroerd, *opdat er het goede uit voortkome*.

Dit valt niet meê.

Utiliteit, zooals in de dagen der Hervorming de Erasmussen riepen: „Het gaat allengs beter; laat dat proces doorwerken; en ga niet met de Hervorming meê!"

Utiliteit, zooals de zwakke geesten altoos zongen.

Opportunisme. Zoo het maar doorgist, komt alles terecht.

Men zal toetsemmen een heel ander standpunt, dan dat van Jezus en zijn kruis.

Een geheel tegenovergesteld standpunt van dat der Apostelen.

Vlak anders dan de Schrift het altoos wil.

Of liever *geen* standpunt, maar een willoos voortglibberen.

Eenigelijk goedgepraat door de zonderlinge bewering, dat nu toch alle dominees te Arnhem den Christus prediken.

Alsof dit zoo vast stond!

Alsof veler Christus niet allengs een andere dan de Christus der Schrift was geworden.

En ook, alsof het aanging voor herders, om te roepen: „Wij zijn zoo betrouwbare herders!", waar juist de feiten geleerd hebben, hoe Ds. Creutzberg c. s. met de loochenaars van den Christus in de Synode gaan zitten, om hun broederen te treffen met den ban.

De heer Ds. Boonstra, predikant te Zwolle, gaf een vlugschrift uit: *Ter toelichting, een woord aan de Belijders der Gereformeerde Religie in het Ned. Herv. Kerkgenootschap*. Prijs 15 cent. Uitgave H. Tulp te Zwolle.

Denke niemand, dat dit kostelijk woord van Boonstra een dier vele plaatselijke opstellen is, die alleen voor de plaatselijke kerk, *in casu* van Zwolle, bestemd zijn.

Boonstra biedt iets heel anders.

Hij heeft geheel de quaestie der huidige Reformatie, eerst dogmatisch, daarna historisch en ten slotte apologetisch behandeld, en hierdoor een ongemeen licht over geheel deze reformatorische beweging gespreid.

Men leze dit stuk, waaruit we als proeve slechts deze omschrijving van het bedoelen der »Doleerenden" overnemen:

»Het is den »doleerenden" te doen om de *geestelijke* goederen den Kerk, belijdenis, bediening des Woords enz. Zij begeeren naar Christelijke ordonnantiën in het huis Gods onder hun Koning te leven. Zij hebben ook recht op de stoffelijke goederen; op gebouwen, inkomsten van landerijen of inschrijvingen enz. Ten opzichte van deze laatste mogen ze hunne rechten niet prijsgeven. De Nederduitsche Gereformeerde Kerken hadden goederen; die behooren aan de plaatselijke gemeenten: en al kan *thans*, wegens de gangbare rechtsbeschouwing, die de gebouwen enz. aan het *genootschap* bindt, geen *recht* verkregen worden op die *stoffelijke* goederen, daarom mag niemand nalaten de geestelijke goederen in veiligheid te zoeken te krijgen en te begeeren dat de Heere genade geve, om veel van de »interest" daarvan te genieten om Zijns zelfs wille.

Tegen die nieuwigheid van Franschen oorsprong gaat het dan, en vóór gereformeerd belijden en wandelen in de Kerken van Christus. De Koning zij als Koning geëerd. Zijn Woord geëerbiedigd; Zijne genade hebbe heerschappij in den rechten weg, den weg Zijns rechts, waarin Hij zich verheerlijken wil. — Het verlangen is van den Heere een weg te hebben tot vrije prediking des Goddelijken Woords. Deze bestaat in 't genootschap niet Dat, of laat ons zeggen, die Kerk heeft en geeft haar niet. Niet eene prediking vrij in gebondenheid aan het eeuwig blijvend Woord: maar een vrijheid tot spreken onder zekere »bedingen", aangaande de eere van den Koning Zijner kerk (een hoofdzaak): een vrijheid van den vogel op de kruk, van den man, die voor zijn boomgaard staat en ziet, dat de rupsen zijn boomgaard onderhouden en bloesem en blad verteren, en die nu wel mag roepen dat rupsen zoo schadelijk zijn, mits hij zijn handen maar thuis houde, opdat geen enkele dood gemaakt worde van die lieve diertjes. Het Nederlandsch Herv. Kerkgenootschap is waarlijk een jachtveld voor allerlei meeningen; en daarom zuivere prediking wordt begeerd in een rechten weg. De diamant in goud of ander edel metaal; dat is eisch.

Maar, zoo hoor ik zeggen, als ik een stichtelijke preek hooren kan, dan is het mij goed; ik denk niet aan »doleeren," als wij maar een goeden dominé hadden. 't Is mij, alsof ik u hoor zeggen (als gij n.l. zóó spreekt), 't kan mij niet schelen, *hoe* ik honderd gulden verdien, als ik ze maar heb. Eilieve, kan het u niet schelen, als gij betrouwen moogt ze in een rechten weg te krijgen? Gaat u dan het *recht* Gods niet aan, en bekommert u de eere van den Koning niet? Hoe kunt ge zóó spreken? Voor een enkele maal, vooral in een tijd van overgang, als gij anders geene gelegenheid hebt om het woord te hooren, zulk een prediking te hooren met een vrage in het harte, dat het den Koning behage, om u in dezen noodweg, die door uwe schuld mede zoo is, nog eens te bezoeken . . . . dat is nog iets begrijpelijks, maar te redeneeren, gelijk gij deedt, mag waarlijk niet. —

Gij weet immers wel, dat *desnoods* droog brood in een rechten weg beter is dan lekkernijen in een weg, die niet recht is? Daniël voer toch bij zijn brood en water zoo kwaad niet? Lees anders maar eens het 8ste vers van den berijmden 37sten psalm.

Doch niet alleen vrije prediking, maar ook verhooging van de ambten, ouderlingschap en diakenschap. Deze moeten terug tot wat ze behooren te zijn naar 's Heeren Woord. In het innemen van onze plaatsten, zooals de Heere die aanwijst, ligt de *rechte hoogheid*. Wij weten wel, dat men waarheid zegt, indien men aldus spreekt: »'t zal den predikanten niet meevallen als ze onder de plak van de ouderlingen komen te staan, en dan nog soms" . . .

Mijn collega, wij hebben in onzen kerkeraad veel te zeggen en meestal van de leden permissie om te doen, wat ons lust. Wij staan in onzen engen kring verre boven de ouderlingen (dat zijn immers *onze* ouderlingen), maar is in breederen kring, is in Nederland over 't algemeen, de eere van ons ambt niet *gedaald*, naarmate door de organisatie ons eenige bestuurs-majesteit is medegedeeld?

Met doleeren wordt voorts beoogd: verheffing der ambten, door zich daarin, mocht het door genade zijn, te richten naar Gods Woord. Laat het dan den predikanten tegenvallen, den bedienaren des Woords zal het meevallen, omdat deze toch begeeren te staan onder het »Woord" van God en de dienovereenkomstige heerschappij des Geestes.

Er is meer. In den weg, door de organisatie bedoeld, is vanzelf *wantrouwen* in de prediking gewekt; vaak ging men niet vertrouwen op onder dezen of dien, want er was, er is, geen opzicht en toezicht. In de oude paden zoekt men, dat er meer *vertrouwen* kome in de prediking. Een woord van den schipper wees daarheen. Hij zei: »ik ging maar niet naar de »Groote Kerk, hoewel ik daarbij behoor, maar naar de »kleine", dan wist ik ten minste, dat ik niet de leugen hoorde."

Kome er weer vertrouwen op grond van 't geen boven genoemd is, dan zal de kerk, of zullen de Kerken in Nederland, weer worden een stad op een berg gelijk, en God in Sion groot."

Hier zegt elk hart *Amen* op.

Iets anders wil noch bedoelt iemand!

Een deze week verschenen vlugschrift: *Eéne Belijdenis?* getiteld, doet de vraag rijzen, of nu ook Dr. Hoedemaker overgetreden is op den weg, *dien Rome steeds bewandelde*, om tevens in beginsel niet slechts heel het optreden der Gereformeerde, maar van alle Protestantsche kerken te veroordeelen.

Immers ook voor hem staat en valt, blijkens dit vlugschrift, de kerk met het in die kerk opgerichte kerkbestuur.

Men mag, in zulk een kerk, die onder zulk kerkbestuur leeft, verkeerende, geen andere middelen aanwenden, om dat kerkbestuur te verbeteren, dan door zijn eigen kanaal. De paus mocht niet op zij zijn gezet, *dan door den paus*. De Synode kan niet vallen, dan *doordien ze zelve afstand doet*.

Doet ze dit niet, dan moet men onder haar leven blijven, en haar bevelen gehoorzamen. Eerst als ze iets beveelt dat lijnrecht tegen Gods Woord strijdt, moet de trouwe dienaar Christi *on*gehoorzaam zijn en zich laten afzetten en bannen, maar dan ook, buiten de kerk gezet, stil blijven zitten.

Men mag protesteeren, agiteeren, de publieke opinie bewerken, maar wat er ook gebeure, *men mag nooit het kerkverband verbreken*.

Vloek in het kerkverband is een gericht Gods, en daar heeft men zich onder te buigen en voorts stille te zijn.

Luther, Zwingli, Calvijn, deze mannen van goede bedoeling, hebben het allen misgezien. Kardinaal Hosius, niet Luther, bisschop Sadoletus, niet Calvijn, Erasmus, niet Zwingli sloegen den rechten weg in; en dus raakte ook de Vrije Universiteit, die de paden van Calvijn bewandelt, en de Gereformeerde groep, die nogmaals Luthers en Zwingli's spoor koos, op bitteren doolweg.

Verstonden we zijn niet te helder schrijven juist, ja, dan metterdaad *verschil van belijdenis*, en met leedwezen zien we Dr. Hoedemaker zoo verre van de paden van alle Protestantisme afgaan.

Wat hij thans *in zake de kerkreformatie* belijdt past dan geheel in dat kerkelijk-antinomiaansche kader, waarin men voor nu drie eeuwen de vroomste der Roomsche apologeten zag optreden *tegen* het werk der Reformatie.

Hiermeê hangt saâm, dat voor Dr. Hoedemaker dan nu ook geen enkel bezwaar overblijft, om thans weer op voet van gewapenden vrede met de Synodale hiërarchie te komen. Zelfs wijst hij met cursieve letteren aan, dat het groote bezwaar, dat vroeger hiertegen bestond, door de verandering in het reglement op het godsdienstonderwijs thans voor hem verviel. *Principieel* blijft hij tegen de hiërarchie scherp overstaan; maar niets belet hem langer het *feitelijk*, geheel naar den wensch der Synodalen, met haar te vinden. Immers, wat principieel tegen haar wordt aangevoerd deert de hiërarchie niet; zij rekent alleen niet feiten.

Het overige in dit vlugschrift laten we liggen. Een theoloog, die een jurist hard valt over een enkele technisch min juiste uitdrukking op theologisch terrein, handelt o. i. even weinig correct als het in Professor Buys zou te verschoonen zijn, zoo hij zijn collega Rauwenhoff publiek aanviel over een technisch min juist gekozen uitdrukking op *juridisch* terrein.

Ook dient ten ernstigste geprotesteerd tegen de geheel onjuiste voorstelling, alsof eenige Universiteit ooit genacht kon worden in elke rectorale oratie de formuleering van haar beginselen te belijden en zich daarvoor, tot op de uitdrukkingen toe, verantwoordelijk te stellen.

Het stuk van het koninklijk ambt des Middelaars zal overigens een volgend maal bij de Catechismusuitlegging aan de orde zijn, waarheen we verwijzen, terwijl de scheeve voorstelling, als wierd door de Gereformeerden Art. 36 onzer belijdenis verworpen, reeds te dikwijls en te breedvoerig en te duidelijk, ook in *De Heraut* weêrlegd is, om nogmaals weêrspreking van dit sprookje te kunnen vergen.

Slechts tweeërlei moet ons nog van het hart, eer we van dit pijnlijk incident afscheid nemen.

1°. De poging, in dit vlugschrift door Dr. Hoedemaker aangewend, om zijn optreden te Sneek in harmonie te brengen met de